

_____ *hokimligi*
maktabgacha va maktab ta'limi
boshqarmasi

_____ *maktabgacha va*
maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi
___-umumiy o'rta ta'lim maktabi
boshlang'ich sinf o'qituvchisi

_____ *ning*
20__-20__-o'quv yili 1-4-sinf tabiiy (Science)
fanidan iqtidorli o'quvchilar uchun
“YOSH TABIATSHUNOS”

TO'GARAK
HUJJATLARI

To'garak a'zolari haqida ma'lumot

№	Familiya ismi va sharifi	Tug'ilgan sanasi	Sinfi	Manzili (to'liq)	Ota-onasi (Ismi sharifi)	Telefon (uy yoki mobil)	Izoh
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							
11.							
12.							
13.							
14.							
15.							

16.							
17.							
18.							
19.							
20.							
21.							
22.							
23.							
24.							
25.							
26.							
27.							
28.							
29.							
30.							

O'tkazilgan xona _____

“TASDIQLAYMAN”
MMIBDO‘ _____

20__-20__-o‘quv yiliga iqtidorli o‘quvchilar uchun tuzilgan
“Yosh tabiatshunos” to‘garagining

ISH REJASI

№	Yillik ish reja mavzulari	Soat	Sana	Izoh
1.	Yer usti va yer osti suvlari			
2.	Suvning xususiyati			
3.	Tabiatda havo			
4.	Yog‘inlar			
5.	Foydali qazilmalar qayerdan olinadi?			
6.	Yoqilg‘i sifatida foydalaniladigan qazilmalar. Ko‘mir, neft, tabiiy gaz			
7.	Qorametallar. Temirtosh.			
8.	Marmar. Granit. Ohaktosh. Qum va gil			
9.	Tuproq. Uning tuzilishi. Tuproqning unumdorligi va ahamiyati.			
10.	Tabiiy o‘simliklar			
11.	Kartoshka, sabzavotlar, qulupnay, begona o‘tlar			
12.	Poliz ekinlari, mevali daraxtlar, mevali butalar, tok			
13.	Manzarali o‘simliklar			
14.	Dorivor o‘simliklar			
15.	Tut daraxti. Ipak qurti			
16.	Yovvoyi hayvonlar			
17.	Hasharorlar			
18.	Insonning tabiatga ta’siri			
19.	Ekologik xavfsizlik			
20.	O‘lkamiz tabiati			
21.	Yulduzlar. Quyosh			
22.	Kichik sayyoralar. katta sayyoralar			
23.	Oy – yerning tabiiy yo‘ldoshi			
24.	Yer shari. globus			
25.	Ufq va uning tomonlari			
26.	Yerosti boyliklari			
27.	Xaritalar			
28.	Cho‘l va vohalar			
29.	O‘lkamiz tog‘lari tabiati			
30.	O‘rmonlar			
31.	O‘zbekiston qo‘riqxonalari			
32.	Toshkent shahri va viloyati			
33.	Sirdaryo, Jizzax va Samarqand viloyatlari			
34.	Qoraqalpog‘iston respublikasi va Xorazm viloyati			

Mavzu: Yer usti va yer osti suvlari.

Tayanch so‘zlar: globus, okean, dengiz, yer usti suvlari, yer osti suvlari, buloq, quduq, daryo, ko‘l.

Mashg‘ulotning maqsadi. Ta‘limiy: O‘quvchilarni atrofdagi manzarali o‘simliklar namunalari bilan tanishtirish, ushbu mavzu bo‘yicha bilim, malaka va ko‘nikmalar tabiiy, ijtimoiy-iqtisodiy jarayon hamda hodisalarni kuzatish, aniqlash, tushunish va tushuntirish kompetensiyasi;

berish. **Tarbiyaviy:** O‘quvchilarni ona-Vatanni, saxovatli tabiatni asrab-avaylashga, himoya qilishga o‘rgatish.

milliy va umummadaniy kompetensiya;

Rivojlantiruvchi: Ona tabiatga mehr-muhabbatlarini yanada oshirish.

tabiiy, ijtimoiy-iqtisodiy jarayon hamda hodisalarni kuzatish, aniqlash, tushunish va tushuntirish kompetensiyasi;

Mashg‘ulotning turi: Yangi bilim beruvchi.

Mashg‘ulotning jihozlanishi. Tabiatning turli fasllardagi manzarali o‘simliklar rasmlari, mashg‘ulot ishlanmasi, texnik vositalar

Mashg‘ulotning borishi.

I. Tashkiliy qism. Sinfxonaning tozaligi ko‘zdan kechiriladi. O‘quvchilar davomati va mashg‘ulotga tayyorgarligi aniqlanadi.

II. O‘tilan mavzuni so‘rash va mustahkamlash: Tabiatshunoslik nimani o‘rganadi? Mavzusini so‘rash. Uyga vazifa : a) turli o‘tlarning barglaridan; b) turli madaniy o‘simliklar barglaridan. Yasalganligini tekshirish. O‘quvchilar tomonidan yo‘l qo‘yilgan xato va kamchilliklarni birgalikda tuzatish.

III. Yangi mashg‘ulotni bayon etish. Okean va dengizlar.

Ona zaminimiz — Yer sharsimon shaklga ega. Yer yuzini o‘rganish uchun globusdan foydalaniladi. Globus — Yer sharining kichraytirilgan shakli. Globus sirtining katta qismini havo- rangda tasvirlangan suv egallagan. Bu — okean va dengizlardir. Okeanning quruqlikka tutashgan qismida dengizlar joylashgan. Dengiz — okeanning bir qismidir. Ba’zi dengizlar quruqlik ichkarisiga kirib borgan. Okean va dengizlarning suvi sho‘r bo‘ladi va ichishga yaramaydi. Odamlar okean va dengizlardan ko‘p miqdorda baliq ovlaydilar. Ulkan kemalarda yuklarni okean va dengizlar orqali tashiydilar. Okean va dengizlar ostidan ko‘p miqdorda neft va gaz qazib olinadi.

Daryo va ko‘llar. Globusda havorang egri-bugri chiziqlar bor. Bunday chiziqlar daryolarni bildiradi. Daryolar, asosan, tog‘lardan boshlanadigan jilg‘alardan hosil bo‘ladi. Daryolar o‘z yo‘lida sharsharalarni hosil qilishi mumkin. Ularning suvi, asosan, okean, dengiz va ko‘llarga quyiladi. Daryolar suvidan dala va bog‘larni sug‘orishda, aholi ehtiyojini qondirishda foydalaniladi. O‘lkamiz hududidan Amudaryo va Sirdaryo kabi yirik daryolar oqib o‘tadi. Yer yuzining ba’zi botqoq joylarida tabiiy ravishda ko‘p miqdorda suv yig‘ilib qoladi. Bunday suv to‘plangan joy ko‘l deb ataladi.

Bir qismi o‘lkamiz hududiga tegishli bo‘lgan Orol dengizi aslida ko‘ldir. U dengiz kabi katta, suvi sho‘r va taxir bo‘lgani uchun qadimdan dengiz deb atalgan. O‘lkamizda Sariqamish, Aydarko‘l va Arnasoy kabi yirik ko‘llar ham mavjud. Okean, dengiz, daryo va ko‘l suvlari yer usti suvlarini tashkil etadi.

Muzliklar. Yer osti suvlari. Yerning Shimoliy va Janubiy qutblar atroflari eng sovuq joylardir (9-a, b rasm). Bu qutbning atrofini qoplagan muzliklar yozda ham erimaydi.

Bunday joylar doimiy muzliklar deb ataladi.

Baland tog'larning yuqori qismidagi qor muzlar ham yozda erimaydi. Ular ham muzliklarni tashkil etadi. Yomg'ir va qor hisobiga dala va bog'lar sug'oriladi. Suvlarning bir qismi yer ostiga singib ketadi. Suvlar yer osti suvlarini hosil qiladi. Ayrim joylarda yer ostidagi suvlar buloq bo'lib sizib chiqadi. Suv bormagan joylarda quvurlar yer ostidan suv tortib chiqariladi. Ba'zi joylarda chuqur quduq qazib ham yer osti suvlaridan foydalaniladi.

IV. Yangi mashg'ulotni mustahkamlash.

O'quvchilarning Yangi mashg'ulot bo'yicha olgan bilimlarini mustahkamlash ularga quyidagi savol-javob o'tkaziladi.

1. Okean va dengiz bir-biridan qanday farq qiladi? Ularni globusdan ko'rsating.
2. Okean va dengiz suvlarini nima uchun ichib bo'lmaydi? 3. Daryo va ko'l deb nimaga aytiladi? O'lkamizda qanday yirik daryo va ko'llar mavjud?
4. Muzliklar qayerda bo'ladi? 5. Yer osti suvlari haqida nimalarni bilasiz?

V. O'quvchilar bilimini baholash. O'quvchilarni mashg'ulotdagi faoliyati besh ballik tizimda baholanadi. Faol o'quvchilar rag'batlantiriladi.

VI. Uyga vazifa. 1. Globusni ko'rib chiqing. Okeanlarni toping, nomlarini daftaringizga yozing. 2. Globusdan bir nechta dengizni toping va ularning nomlarini daftaringizga yozing. 3. Globusdan bir nechta daryo va ko'lni toping. Ularning nomini daftaringizga yozing.

va
doimiy
suvlari

Bu

orqali

uchun

Mavzu: Suvning xususiyati.

Tayanch so‘zlar: suvning kengayishi, suvning siqilishi, muzning erishi, suvning qattiq holati, suvning qaynashi, suvning bug⁴ holati, suvni muhofaza qilish, vodoprovod, suvni tejash.

Mashg‘ulotning maqsadi: Ta’limiy: O‘quvchilarga ushbu mavzu bo‘yicha bilim, malaka va ko‘nikmalar berish.

Tabiatdan oqilona foydalanish, suvni asrash va avaylab ishlatish

Tarbiyaviy: O‘quvchilarni ona-Vatanni, saxovatli tabiatni asrab-avaylashga, himoya qilishga o‘rgatish.

suvga nisbatan munosabatni shakllantirish

Rivojlantiruvchi: Ona tabiatga mehr-muhabbatlarini yanada oshirish.

FK2-Suv havzalarining o‘rni va joylashishlarini aniqlash, ularning manbasini bilsh.

Kunlik ishlatadigan suv normasini bilish va taqsimlash

Mashg‘ulotning turi: Yangi bilim beruvchi.

Mashg‘ulotning jihozlanishi.Mavzuga oid rasmlar,mashg‘ulot ishlanmasi, texnik vositalar

Mashg‘ulotning borishi.

I. Tashkiliy qism. Sinfxonaning tozaligi ko‘zdan kechiriladi. O‘quvchilar davomati va mashg‘ulotga tayyorgarligi aniqlanadi.

II. O‘tilan mavzuni so‘rash va mustahkamlash: Yer usti va yer osti suvlari.

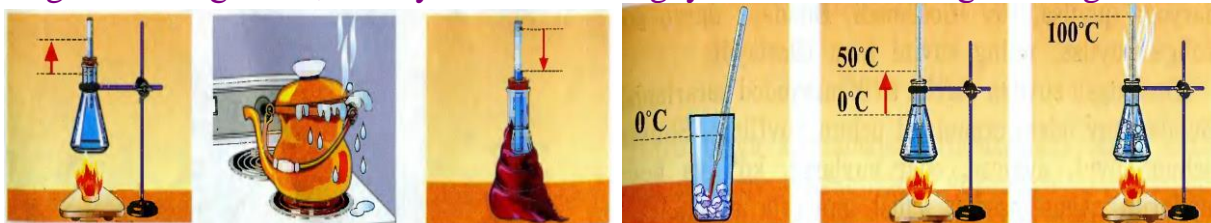
Mavzusini so‘rash. Uygaz vazifa qay tarzda bajarganligini tekshirish. O‘quvchilar tomonidan yo‘l qo‘yilgan xato va kamchilliklarni birgalikda tuzatish.

III. Yangi mashg‘ulotni bayon etish. O‘rmon, tog‘ yonbag‘irlari, yaylov va cho‘llardagi o‘simliklar, asosan, yomg‘ir suvi hisobiga o‘sadi. Cho‘llar eng kam yomg‘ir yog‘adigan yerlardir. Shuning uchun cho‘llarda o‘simliklar kamroq o‘sadi. Yer yuzida shunday katta cho‘llar borki, ularning ayrim qismlarida yil bo‘yi yomg‘ir yog‘maydi. Bunday joylarda o‘simliklar deyarli o‘smaydi. Ayrim joylarda o‘sadigan o‘simliklar juda uzun ildizlari orqali yer ostidagi suvdan ichadi. O‘lkamizdagi Qizilqum cho‘lining ayrim joylarida bahorgi yomg‘ir suvidan so‘ng qumlar ostidan o‘tlar o‘sib chiqadi. Bu o‘tlar jazirama yozda qurib qoladi. Shuning uchun cho‘lda yoz oylarida o‘simliklar kam o‘sadi (10-rasm). Odamlar va hayvonlar suvsiz yashay olmaydi. Shu bois, aytish mumkinki, Yer yuzida suvsiz hayot bo‘lmaydi.

Suvning xususiyatlari. Xavfsizlik qoidalariga rioya qilgan holda quyidagi tajribalarni o‘tkazing. 1- tajriba. Kolba olib, uni suv bilan to‘ldiring. Uning og‘ziga shisha nay o‘rnating. Kolbadagi suvni quruq yoqilg‘i yordamida asta-sekin isiting. Bunda kolbadagi suv isigan sari nay ichidagi suv yuqoriga ko‘tarila boradi (11-rasm). Demak, suv isiganda kengayadi. Shuning uchun chovgunga to‘latib quyilgan suv isiganda kengayadi va toshadi (12-rasm).

2- tajriba. Suv to‘ldirilgan kolba og‘ziga shisha nay o‘rnating. Suv nayni to‘ldirib tursin. Avvaldan muzlatkichga qo‘yilgan ho‘l lattani olib, kolbani o‘rang. Bunda kolba soviydi. Kolba soviganda sari naydagi suv pasaya boradi (13-rasm). Demak, suv soviganda siqiladi. 3- tajriba. Muzlatkichdan olingan muzni stakanga soling. Termometrni stakan ichiga tushiring. Xona issiq bo‘lgani uchun muz eriy boshlaydi. Stakandagi muz erib, suvga aylanib bo‘lgunga qadar termometr 0°C ni ko‘rsatib turadi. Demak, muz 0°C da eriydi, ya‘ni suv 0°C da qattiq holatdan suyuq holatga o‘tadi. 4-tajriba. Kolbaga suv quyib, uning ichiga termometrni tushiring. Quruq yoqilg‘ini kolba tagiga qo‘yib, yoqilg‘ini yoqing. Bir necha minutdan keyin suv isib, shig‘illay boshlaydi. Termometr ko‘rsatishi 100 °C ga

yaqinlashganda suv qaynay boshlaydi. Suvning qaynashi qancha davom etsa ham uning harorati 100 °C dan oshmaydi. Demak, suv 100 °C da qaynaydi. Qaynab turgan suv vaqt o'tgan sari bug'lanib, kamayib boradi va tugaydi. Bunda suv bug' holatiga o'tadi.

Suvni muhofaza qilish va tejash. Tog'larda daryo boshlanishida suv juda tiniq va toza bo'ladi. Lekin har xil chiqindilar tashlansa, daryo suvi ifloslanadi. Turli korxonalarining oqova suvlari ham daryoga quyilsa, suv ifloslanadi. Bunday daryo suvi ko'lga quyilsa, uning suvini ham ifloslaydi. Ifloslangan suvdan barcha tirik mavjudod zararlanadi. Bunday suv odam organizmi uchun xavflidir. Shuning uchun suvni, ayniqsa, oqar suvlarni, ko'l va hovuz suvlarini qaynatmasdan ichish mumkin emas. Suvlar ifloslanishining oldini olish uchun, birinchi navbatda, hech kim suvga chiqindi tashlamasligi kerak. Aholi kundalik ehtiyoji uchun vodoprovod suvidan ham foydalanadi. Vodoprovod suvi zararli mikroblardan tozalangan bo'ladi. Ba'zi xonadonlarda vodoprovod suvi behudaga oqib yotadi. Vodoprovod suvini olib kelishda ko'plab kishilarning mehnati sarflangan. Shuning uchun vodoprovoddan suv oqib turgan bo'lsa, jo'mragini burab, uni to'xtatib qo'yish zarur. Suvni tejab ishlatish har birimizning burchimizdir.

IV. Yangi mashg'ulotni mustahkamlash. O'quvchilarning Yangi mashg'ulot bo'yicha olgan bilimlarini mustahkamlash uchun savol-javob o'tkaziladi. 1. Suvning ahamiyati haqida nimalarni bilasiz? 2. Suv isiganda kengayadimi yoki siqiladimi? Soviganda- chi? 3. Muz necha darajada eriydi? 4. Suv necha darajada qaynaydi? 5. Suv muhofazasi va tejalishi uchun nima qilish kerak?

V. O'quvchilar bilimini baholash. O'quvchilarni mashg'ulotdagi faoliyati besh ballik tizimda baholanadi. Faol o'quvchilar rag'batlantiriladi.

VI. Uyga vazifa. O'tilgan mavzuni o'qib qayta hikoyalashga, tajribani takrorlab berishga tayyorlanib kelish.

Mavzu: Tabiatda havo.

Tayanch so‘zlar:havo, kislorod, azot, karbonat angidrid, shamol, yelkanli kema.

Mashg‘ulotning maqsadi. Ta‘limiy:O‘quvchilarni atrofdagi yovvoyi hayvonot dunyosi namunalari bilan tanishtirish,ushbu mavzu bo‘yicha bilim, malaka va ko‘nikmalar berish.

FK4. Tabiatni muhofaza qilish ekologik madaniyatni saqlab qolish va qizil kitobga kiritilgan daraxtlarni muhofaza qilishdan iborat.

Tarbiyaviy: O‘quvchilarni ona-Vatanni, saxovatli tabiatni asrab-avaylashga, himoya qilishga o‘rgatish. **TK4.** Ijtimoiy va madaniy tarzda toza havoni zaharli gazalardan himoya qilish.

Rivojlantiruvchi: Ona tabiatga mehr-muhabbatlarini yanada oshirish. **TK5.**Tabiatning sof va uyg‘unligini saqlab qolish.

Mashg‘ulotning turi: Yangi bilim beruvchi.

Mashg‘ulotning jihozlanishi. Tabiatning turli fasllardagi madaniyo‘simliklar rasmlari, mashg‘ulot ishlanmasi, texnik vositalar

Mashg‘ulotning borishi.

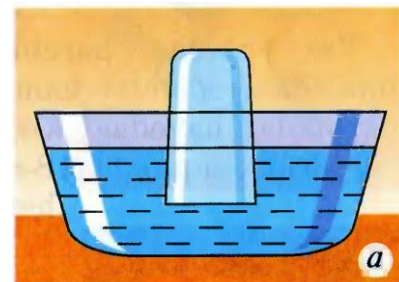
I. Tashkiliy qism. Sinfxonaning tozaligi ko‘zdan kechiriladi. O‘quvchilar davomati va mashg‘ulotga tayyorgarligi aniqlanadi.

II. O‘tilan mavzuni so‘rash va mustahkamlash: Suvning xususiyatlari. mavzusini so‘rash. Uyga vazifa qanday bajarilganligini tekshirish. O‘quvchilar tomonidan yo‘l qo‘yilgan xato va kamchilliklarni birgalikda tuzatish.

III. Yangi mashg‘ulotni bayon etish.

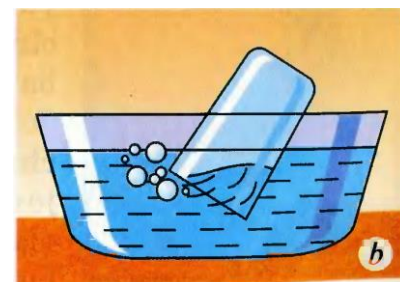
Havo nima?

Havo bizga ko‘rinmaydi. Harakatlanayotgan avtomobil oynasini ochganimizda yuzimizga havo uriladi. Yelpig‘ich bilan yuzimizni yelpisak ham havoni sezamiz. Havoning o‘zi nima? *Tajriba.* Bo‘sh stakanni to‘nkarilgan holatda suv solingan idishga botiraylik. Go‘yoki, stakan ichida havodir. Stakan ichidagi havo o‘z joyini suvga bo‘shatib bermoqchi. Endi stakanni bir tomonga og‘diraylik. Shu zahoti stakan ichidagi havo bulqillab suv yuziga chiqib boshlaydi. Stakan ichidan chiqayotgan havo o‘rniga suv kira boshlaydi. Avvaliga havo suvning kirishiga yo‘l qo‘ymagan bo‘lsa, stakan og‘dirilganda shu havo suv yuziga chiqadi. Demak, bo‘sh emas ekan, uning ichida havo bo‘lgan. deyarli kirmaydi. Faqat stakan ichida emas, balki ichi bo‘shdek tuyulgan barcha idishlar ham havo bilan Bizga ko‘rin- maydigan havo turli moddalardan topgan. Havo tarkibida azot, kislorod, karbonat

stakan

to‘lgan.
tashkil

angidri
d, suv
bug‘i
va
boshqa
moddal
ar bor.

Amaliy ish. 1. Sharni puflab, og‘zini idishdagi suvga botirilgan holda qo‘yib yuboring.

Shardan nima chiqadi? 2. Stakandagi suvga bir bo‘lak kesakni tashlang. Suv yuziga ko‘tarilayotgan mayda pufakchalar ichida nima bor?

Havoning ahamiyati. Yer yuzidagi barcha o‘simlik va hayvonlar, shu jumladan, odamlar ham havodan nafas oladi. Odam va hayvonlar havodagi kislorodni yutib, havoga karbonat

angidrid chiqaradi (18-rasm). Odamlar ham, hayvonlar ham havosiz yashay olmaydilar. Baliq, akula, delfin, kit kabi suv hayvonlari ham kislorod yutib, o'zidan karbonat angidrid chiqaradi. Chunki suv ichida ham havo bor. Tuproq orasida yashaydigan chuvalchang va boshqa mayda jonivorlar ham havodan nafas oladi. Chunki tuproq orasida ham havo bo'ladi. Biz havodan o'simliklar bargi orqali havo dan nafas oladi. Ular havodagi karbonat angidridni yutib, o'zidan kislorod chiqaradi. g'ning uchun Yer yuzida o'simliklar qancha ko'p bo'lsa, havoda kislorod shuncha ko'p bo'ladi. O'rmon, yaylov va tog' yonbag'irlarida o'simliklar qalin o'sadi. Bu joylardagi havoda kislorod ko'p bo'ladi. Shuning uchun o'rmon, yaylov va tog' yon- bag'irlarida sayr qilganlar havodagi kisloroddan to'yib nafas oladi. **Shamolning hosil bo'lishi.** *Tajribalar.* Qog'oz parchalarini stol ustiga sochib qo'yaylik. Daftar bilan yelpisak, ular uchib ketadi (19-rasm). Shar og'zini qog'oz parchalariga to'g'rilaylik. Undan chiqa- yotgan havo qog'oz parchalarini uchirib yuboradi. Birinchi tajribada biz daftar shamol hosil qilish' bilan havoni bir tomondan ikkinchi tomonga harakatlantirib, shamolni hosil qildik. Ikkinchi tajribada esa shardan 'hiqqan havo harakatlanib, shamolni hosil qildi. Demak, shamol — havoning harakati. Shamol esayotganini daraxt barglarining tebranishidan ham sezish mumkin. Shamol kuchli bo'lsa, daraxt shoxlari egiladi Qadimda odamlar yelkanli kemalar yasaganlar. Bunday kemalar suvda shamol yordamida suzgan.

IV. Yangi mashg'ulotni mustahkamlash. O'quvchilarning Yangi mashg'ulot bo'yicha olgan bilimlarini mustahkamlash uchun ularga quyidagi savollar berish maqsadga muvofiq bo'ladi: 1. Atrofimizda havo borligini qanday sezish mumkin?

2. 17- rasmda aks etgan tajribani tushuntirib bera olasizmi? 3. Havo tarkibida nimalar bor?

4. Havo qanday ahamiyatga ega? 5. Yelpig'ich va shar yordamida shamolni qanday hosil qilish mumkin?

V. O'quvchilar bilimini baholash. O'quvchilarning mashg'ulotdagi faoliyati baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Mavzuni o'zlashtirish.

Maktab MMIBDO' _____ sana _____ 20__yil

veb-saytimiz: Zokirjon.com

Hujjat Word variantda beriladi.

Zokirjon Admin bilan

90-530-00-68 nomerga murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza4567 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

Tabiiy fanidan 1-4-sinf iqtidorli o'quvchilarga 34 soatli to'garakni to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

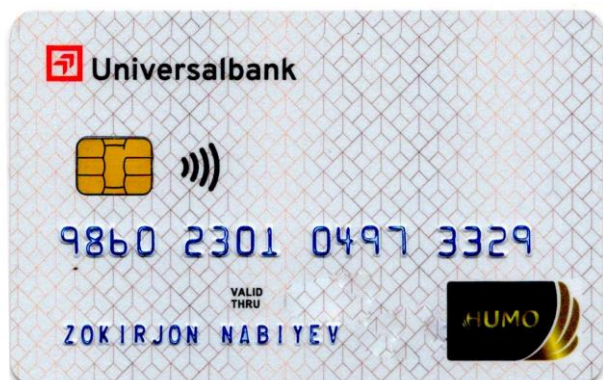
Narxi: 15 ming so'm

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: UZCARD *880*9860230104973329*summa#

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.

To'liq holda olganingizdan so'ng:

Faqat o'zingiz uchun foydalaning.

Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.

Internet orqali veb-saytlarga joylamang.

Kanal va gruppalarga tarqatmang.

OMONATGA

HIYONAT QILMANG.